

Izvirni znanstveni članek (1.01)
 Bogoslovni vestnik 77 (2017) 3/4,687—704
 UDK: 929Buh J.F.:27-76
 Besedilo prejeto: 8/2017; sprejeto: 8/2017

Matjaž Klemenčič

Jožef Frančišek Buh – misijonar, župnik in organizator med slovenskimi priseljenci v Minnesoti

Povzetek: V prispevku sta predstavljena vloga in pomen duhovnika Jožefa Frančiška Buha, enega tistih Slovencev, ki so s svojim misijonarskim delom v tujini prispevali k (s)poznovanju Slovencev z neevropskimi deželami in kulturami, hkrati pa so si prizadevali med slovenskimi priseljenci v ZDA ohranjati pripadnost slovenstvu. Kljub temu je njegovo delo širši slovenski javnosti manj znano. Iz razpoložljivih arhivskih virov in drugega dostopnega gradiva je razvidno, da je Buh predstavljal vez med misijonarskim obdobjem delovanja slovenskih izseljenskih duhovnikov v ZDA in tistimi duhovniki, ki so prišli v ZDA z nalogo »služiti« slovenskim izseljencem. Buh je bil eden prvih slovenskih duhovnikov v ZDA, ki se je posvetil tudi organiziranemu delu med slovenskimi priseljenci in se zavzemal za ohranjanje slovenstva med njimi.

Ključne besede: slovensko izseljenstvo, ZDA, misijonarstvo, slovenske naselbine, Jožef Frančišek Buh (1833–1923)

***Abstract:* Joseph Francis Buh – Missionary and Parish Priest among the Slovene Immigrants in Minnesota**

The article deals with the role of Fr. Joseph Francis Buh, who with reports on his missionary activities contributed to the knowledge of the Slovenes in the homeland on America and its native peoples. He is well known for his efforts among the Slovene immigrants in the US to maintain loyalty to the »Slovenhood«. Nevertheless, his work especially among Slovene readers is less known. On the basis of the available archival sources and other available material, it is evident that Buh represented a link between the missionary activities of Slovene priests in the US and those priests who came to the US with a mission »to serve« Slovene and other European immigrants. Buh was also one of the first Slovene priests in the US, who dedicated his activities to the building of the organized framework of ethnic organizations among the Slovene immigrants and to advocate the preservation of their »Slovenhood«.

Key words: Slovene immigration, USA, missionary activities, Slovene settlements, Joseph Francis Buh (1833–1923)

1. Uvod

Jožef Frančišek Buh ali Joseph Francis Buh sodi med tiste Slovence, ki so s svojim misijonarskim delom v tujini veliko prispevali k (s)poznovanju Slovencev z neevropskimi deželami in kulturami, hkrati pa si prizadevali med slovenskimi izseljenci v ZDA ohraniti pripadnost slovenstvu. Kljub temu je njegovo delo, podobno kot življenje in delovanje večine drugih slovenskih misijonarjev, širši slovenski javnosti manj znano.

V slovenskem jeziku sta v celoti Buhu posvečena le zapisa Johna L. Zaplotnika (1970) in Matije Šavs (1923) v *Ave Maria koledarju*. V obeh je podrobno orisano Buhovo misijonarsko delovanje, manj pa njegovo delovanje med slovenskimi priseljenci v Towru in Elyju. Medtem ko je Zaplotnik opisal še nekatere Buhove misijonarske poti, je Šavs, ki je z Buhom sodeloval od osemdesetih let 19. stoletja dalje, opisal tudi nekatera Buhova razmišljanja, zlasti tista, ki se nanašajo na Buhove poskuse organiziranja slovenskih priseljencev. Oba prispevka, ki sta bila namenjena širšemu krogu bralcev *Ave Maria koledarja* in sta zato napisana poljudno, sta pomenila solidno osnovo za kasnejšo, precej obsežnejšo in v angleškem jeziku napisano monografijo Bernarde Coleman in Verone LaBud (1972), benediktinskih redovnic iz Dulutha. Podatke o Buhu so avtoricama dali duhovniki, ki so bili z njim v stiku, precej podatkov pa sta pridobili v Arhivu Škofije Duluth (Diocese of Duluth Archives) in v knjižnici College of St. Scholastica v Duluthu, ki hrani zbirko Buhovih pisem. Zbirko je knjižnici podaril Matt Pogorelec iz Elyja, cerkovnik in Buhov streljaj. Avtorici sta gradivo črpali tudi iz časopisov, ki so izhajali v ZDA, na slovenskem etničnem ozemlju ter v Avstriji in Nemčiji. Pri prevodih slovenskih in nemških besedil v angleščino je veliko delo opravil Francis A. Sedey, kaplan v Hibbing General Hospital. Najpomembnejši del Buhove biografije predstavlja opis misijonarskega dela med Indijanci v severni Minnesoti in skrb za pastoralno delo med evropskimi priseljenci, ki so bili tedaj še brez lastnih duhovnikov. Ta del je izčrpno opisan. Manj natančna pa je monografija v tistem delu, ki opisuje Buhovo delovanje v Towru in Elyju, Buhovo življenje ter delo pred odhodom v ZDA in njegove kasnejše stike z domovino.

Vzroke za to je treba iskati v dejstvu, da je leta 1896 umrl njegov prijatelj Luka Jeran, urednik *Zgodnje danice*, in od tedaj dalje je *Zgodnja danica* objavljala manj prispevkov slovenskih misijonarjev v ZDA. Ta del je napisan na podlagi nekaterih dokumentov, ki sta jih avtorici po znanjih uspeli pridobiti v župniji Lučine, v nadškofijskem arhivu v Ljubljani in časopisnih člankih v *Zgodnji danici*. Čeprav ima knjiga vse elemente znanstvene monografije, je napisana dokaj poljudno, pa tudi literatura je marsikdaj površno citirana.

Vsa tri omenjena dela predstavljajo pomemben prispevek k preučevanju Buhovega življenja in dela ter k spoznavanju družbe severnoameriških Indijancev v Minnesoti.

V drugih delih, ki so izšla v slovenskem jeziku, je Buh omenjen v monografiji Bogdana Kolarja (1998), profesorja na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, v kateri pregledno in podrobno obravnava zgodovino slovenskega misijonskega delo-

vanja. Buh je omenjen tudi v delih, ki obravnavajo zgodovino katoliške Cerkve v ZDA (Friš 1995), slovenski izseljenski tisk v ZDA (Friš 1991) in slovenske izseljence v ZDA sploh (Trunk 1912). Omenjen je tudi v Enciklopediji Slovenije (J. Pr. 1987, s. v. Buh, Jožef Frančišek), nekaterih biografskih leksikonih (Mlk 1925, s. v. Buh, Jožef Frančišek; Mulaček 2013) in v več spominskih zapisih v *Zgodnji danici* ter v mesečniku *Ave Maria* in *Ave Maria koledarju*, ki sta izhajala v ZDA.

V delih, izdanih v angleškem jeziku v ZDA, je Buh omenjen v monografijah, ki obravnavajo zgodovino priseljenskih skupnosti v Minnesoti (Holmquist et al. 1981, 387–388) in zgodovino Katoliške cerkve v Minnesoti. Omeniti je treba tudi znanstveni monografiji Marvina R. O'Connella (1998; 2009), ki obravnavata zgodovino (nad)škofije v St. Paulu. Buh je omenjen v vseh znanstvenih, strokovnih in poljudnih monografijah, ki obravnavajo zgodovino Katoliške cerkve in misijonarsko dejavnost v Minnesoti (Ahern 1964; Mitchel 1914), zgodovino škofije v Duluthu (Lyndon 1914) ali zgodovino okraja St. Louis v severni Minnesoti (van Brunt 1921), v katerem je precej mest s pomembnimi slovenskimi naselbinami, med njimi tudi Tower in Ely.

Precej zapisov o Buhu sta objavila tudi *The Indian Sentinel*, uradna publikacija Društva za ohranjanje vere med indijanskimi otroki (Society for the Preservation of the Faith among Indian Children) in *The Catholic Bulletin*, uradno glasilo nadškofije v St. Paulu. Najpomembnejši prispevki so se nanašali na imenovanje za generalnega vikarja škofije v Duluthu, na praznovanja njegovih pomembnih obletnic in na zapise ob njegovi smrti. (Klemenčič 2015, 106–128)

Buh je predstavljal vez med misijonarskim obdobjem delovanja slovenskih izseljenskih duhovnikov v ZDA in tistimi, ki so prišli po misijonarskem obdobju, da bi »služili« slovenskim izseljencem. Buh je bil eden prvih slovenskih duhovnikov v ZDA, ki se je posvetil tudi organiziranemu delu med slovenskimi priseljenci in se zavzemal za ohranjanje njihovega slovenstva. Zato je presenetljivo, da je o njegovem delu v novejši slovenski literaturi tako malo zapisanega. Namen tega prispevka je zapolniti omenjeno vrzel in slovensko javnost seznaniti z njegovim delom.

2. Jožef Buh v domovini in njegov odhod v ZDA

Jožef Buh je bil rojen 17. marca 1833 v Zadobju, v župniji Lučine v Poljanski dolini. Osnovno šolo je obiskoval na Poljanah in v Škofji Loki, kjer se je naučil tudi nemškega jezika. Šolanje je nadaljeval na gimnazijiv Ljubljani, jeseni 1854 pa je začel študirati bogoslovje na ljubljanskem semenišču. Po uspešno zaključenem študiju ga je ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf 25. julija 1858 skupaj s štirinajstimi drugimi študenti posvetil v duhovnika. (NŠAL 1854–1872, fond: Bogoslovno semenišče v Ljubljani, sign. 32, šk. 74; Dolinar 1992, 232–234)

Decembra istega leta je bil Buh imenovan za kaplana v Loškem Potoku. Jeseni 1861 je bil premeščen v Radeče, kjer je nadomestil tamkajšnjega župnika Andreja Andoljška, ki je odšel misijonsko delovat v ZDA. (Šavs 1923, 60) V tem času je

napisal dva molitvenika. Prvi, ki je izšel jeseni 1862, je bil 238 strani obsegajoč molitvenik z naslovom *Zvezdice, to je zveličavne resnice, ki nam pot popolnamasti proti nebesam kažejo*. Spomladi 1863 je izdal še 200 strani obsegajoč molitvenik *Jezus v sercu: v podobah, kako se Jezus serca polasti, ga čisti in sabo zedinja: z mašnjimi in drugimi navadnimi molitvami*, ki je bil med verniki zelo priljubljen, zato je bil trikrat ponatisnjen (v letih 1870, 1880 in 1897). V Radečah je služboval do marca 1864, ko je odšel v ZDA. (Coleman in LaBud 1972, 16–21)

Buh se je za možnost misijonskega delovanja v tujini začel zanimati že med študijem. K temu so ga spodbujala pisma slovenskih misijonarjev v Ameriki, objavljen v časopisih, ki so izhajali na slovenskem etničnem ozemlju, predvsem pa vesti o pomanjkanju duhovnikov v misijonih. Tako je že v tretjem letniku študija pisal Frideriku Baragi, tedanjemu škofu v Sault Ste. Marie, z željo, da bi ga kot študenta sprejel v svojo škofijo. (Coleman in LaBud 1972, 16–21; Marković 2015) Baraga mu je v pismu 4. aprila 1857 odgovoril, da ga je pripravljen sprejeti, vendar le če bo pridobil odpustne dokumente ljubljanskega škofa Wolfa in če bo rektor semenišča Janez B. Novak, poznavajoč Buhovo osebnost in sposobnosti, ocenil Buhovo odločitev kot pravilno. Škof Wolf Buhu ni izdal zaprošenih dokumentov, saj naj bi ga potreboval v domači škofiji. Vseeno pa je Buh že konec januarja 1859, ko je še služboval v Loškem Potoku, pridobil potni list za Ameriko s triletno veljavnostjo. (Coleman in LaBud 1972, 9–20)

Želja po odhodu v Ameriko se je Buhu izpolnila leta 1864, ko se je na Kranjsko za leto dni vrnil misijonar Franc Pirc, kateremu so razmere v indijanskih misijonih in med evropskimi naseljenci v ZDA narekovale, da je odšel v Evropo iskat nove sodelavce. Pirc se je osebno srečal z Buhom in ga prepričal, da je z njim odšel v Ameriko. (Furlan 1952, 233) Buh je ponovno zaprosil za dovoljenje za odhod v Ameriko, tokrat novega škofa Jerneja Vidmarja, in ga dobil.

Pircu je poleg Buha za delovanje v Ameriki uspelo pridobiti še petnajst bogoslovcev: iz ljubljanske škofije Jakoba Trobca (kasnejšega škofa v St. Cloudu v Minesoti), Janeza Žužka in Ignacija Tomazina, iz goriške nadškofije bogoslovce Jakoba Erlaha, Janeza Tomaževiča, Alojza Pluta in Janeza Velikanja ter dijake Blaža Dermastijo, Janeza Kovačiča, Franceta Pavletiča in Alojzija (Aloysius) Pirnata, iz Gradca bogoslovce Francisa (Franza) Spatha, Alexandra Bergholda in Ferdinanda Sterna ter iz Linza dijaka Friedericka Katzerja, kasnejšega nadškofa v Millwaukeeju. Pircu se je kot strežaj priključil laik Movern. (Trobec 1864a, 210–211)

Buh je odšel iz Radeč 13. marca 1864 in potoval do Dunaja, kjer so se zbrali vsi, ki so nameravali s Pircem v Ameriko. Slovenskim »misijonarjem« sta se na Dunaju pridružila še bogoslovca Spath in Berghold iz Gradca. 21. marca so odpotovali proti Salzburgu, Münchnu in Parizu ter 31. marca prispeli v Le Havre. (Nace 1864, 152–153) Na poti so imeli kar nekaj težav, v glavnem s potnimi listi in financiranjem potovanja. Zato se je Pirc na Dunaju povezal z Leopoldinino ustanovo, ki je imela namen pospešiti dejavnost katoliških misijonov v ZDA. (Marković 2016) Po Plutovem zapisu (1864a, 97–98) v *Zgodnji danici* je Pircu uspelo od Leopoldinine ustanove pridobiti le 3000 goldinarjev, kar pa je bilo premalo za vseh 17 oseb, ki

so želele odpotovati v ZDA. Za vozovnice je bilo denarja dovolj, vendar so bili tu še izdatki za potovanje in prenočišča do Le Havra ter za hrano na vsej poti. Poleg denarnih težav je primanjkovalo tudi prostih mest na ladji (Tomazin 1864, 152–153). Pirc je zato s parnikom odpotoval v Ameriko že 4. aprila, da bi »prišlekom uredil nastanitev v St. Paulu« (Furlan 1952, 233), drugi pa so v Le Havru morali počakati še teden dni. Skupina, ki jo je po odhodu Pirca vodil Buh, edini posvečeni duhovnik v skupini, je z ameriško jadrnico Mercury odpotovala iz Le Havra 10. aprila. Pot čez ocean je trajala štirideset dni, do 19. maja 1864. (Tomazin 1864, 142–143)

3. Razmere v Minnesoti ob Buhovi priselitvi

Buh se je v Minnesoto priselil v obdobju hitre rasti števila prebivalcev, ki se je začelo po letu 1849, ko je območje Minnesote dobilo posebni teritorialni status (Minnesota Territory). Tako je leta 1853 je na območju Minnesote živel 40.000 evropskih priseljencev in 31.700 Indijancev. Ob koncu petdesetih let 19. stoletja pa je skupno število prebivalcev naraslo na 150.000. Med priseljenimi so bili najštevilnejši Nemci in Irci, nekaj pa jih je bilo tudi iz drugih zahodnoevropskih držav in današnje Kanade. Po popisu prebivalstva iz leta 1860 je število prebivalcev v Minnesoti naraslo na 172.023, do leta 1880 na nekaj več kot 780.000 in do leta 1900 na 1,751.394 prebivalcev. (O'Connell 1988, 22–66; U. S. Census Bureau 1900) Nove priseljence so na začetku k naselitvi vabila obsežna neposeljena prostranstva s kakovostno kmetijsko zemljo, kasneje pa odprtje številnih rudnikov železove rude v tako imenovanem »železnem okrožju« (Iron Range) na severu Minnesote.

Od polovice šestdesetih let 19. stoletja dalje so se v Minnesoto priseljevali tudi Slovenci, ki so v več krajih vzhodno od reke Misisipi, zlasti v »železnem okrožju«, ustvarili slovenske naselbine. Te so predstavljale del naselja, kjer so se naselili slovenski izseljenci in se organizirali v katoliških župnijah, bratskih podpornih organizacijah in narodnih domovih. (Klemenčič 2013) Nastanek slovenskih naselbin je sovpadal z zadnjim obdobjem delovanja slovenskih misijonarjev v Severni Ameriki med Indijanci, ki so se ob misijonskem delu odzvali tudi povabilu slovenskih izseljencev. (Klemenčič 2013; Kolar 1998, 56)

Zaradi naraščanja števila priseljencev na območje Minnesote je bila v drugi polovici 19. stoletja pomembna nova razmejitev cerkvene organizacije v Severni Ameriki. Sedmi cerkveni zbor v Baltimoru v Marylandu leta 1849 je za potrebe katoliških naseljencev potrdil ustanovitev nove škofije v Minnesoti. 19. julija 1850 je bila ustanovljena Škofija St. Paul (Sancti Pauli de Minnesota), ki je bila leta 1888 povzdignjena v nadškofijo, katere območje je obsegalo precejšnji del severnega dela Srednjega Zahoda ZDA. (O'Connell 2009, 27–48)

Hitro naraščanje prebivalstva je bilo z vidika organizacije pastoralnega delovanja Katoliške cerkve skrb vzbujajoče. Zaradi pomanjkanja duhovnikov med katoli-

škimi priseljenci so škofje vabili številne duhovnike iz evropskega in tudi slovenskega prostora za delovanje v novoustanovljeni škofiji v St. Paulu. (McDonald 1929, 118–119; Kolar 1998, 90–91)

4. Misijonarsko delovanje med Indijanci

Po prihodu v ZDA je skupina pod Buhovim vodstvom odpotovala v St. Paul v Minnesoti, kjer so se poti novih priseljencev razšle. Po dogovoru Pirca s Thomasom L. Graceom, škofom v St. Paulu, so Buh ter štirje bogoslovci, ki so bili pred zaključkom študija (Berghold, Tomazin, Žužek in Tomažević), ostali v St. Paulu, drugi pa so odšli na izobraževanje v semenišču St. Francis v Milwaukeeu (Wisconsin) in St. Vincent v Latrobu (Pensilvanija). (Trobec 1864b, 160; Pirc 1864, 277–278) Buh je tako postal začasni profesor in duhovni vodja štirim bogoslovcem, ki so ostali na študiju v St. Paulu. Skupaj so bivali v trinadstropni zgradbi, ki je služila kot katedrala, škofovska palača, župnišče in šola. Poleg naštetih so tam bivali še škof Thomas Langdon Grace, duhovnik John Ireland, kasnejši nadškof v St. Paulu, duhovnik Augustin Ravoux in semeniščnik Thomas O’Gorman, kasnejši škof v Sioux Falls v Južni Dakoti. Buhovačasna naloga se je končala v začetku novembra 1864, ko je škof Grace Žužka, Tomaževića in Bergholda posvetil v duhovnike. Študij je končal tudi Tomazin, vendar je bil takrat še premlad, da bi bil lahko posvečen v duhovnika. Bergholda in Tomaževića je škof Grace kmalu po novih mašah poslal v nemške župnije v škofiji, Buh pa je skupaj z Janezom Žužkom 9. novembra odpotoval k Pircu v Crow Wing, 80 km severno od St. Clouda. (Kolar 1998, 90–91; Furlan 1952, 233–234)

Buh je v Crow Wingu ostal do januarja 1865, nato pa odšel k jezeru Winnibogishish v severni Minnesoti, okrog 120 km severno od Crow Winga. Tam je do sredine junija misijonaril med Indijanci, se učil njihovega jezika in proučeval njihove običaje. Živel je pri nekem »Polindijancu« in v zameno za nastanitev poučeval njegove otroke. Tukaj je Buh spoznal, da bo Indijance težko pridobiti, saj »preveč ljubijo svoje neverske vraže« (DA/ALSt 1866a), hkrati pa ugotovil, da so pripravljene popustiti vsaj pri poučevanju svojih otrok. (NŠAL, fond: Zapuščine duhovnikov, Jožef Markič, šk. 393; Marković 2017, 304)

Julija leta 1865 je bil Buh poslan v Belle Prairie v severni Minnesoti, okrog 40 km severno od St. Clouda, kjer so bile razmere podobne kot pri jezeru Winnibogishish. Misijonsko delo med Indijanci so spremljale vremenske nevšečnosti in težko prehodne poti. (DA/ALSt 1866b; NŠAL, fond: Zapuščine duhovnikov, Jožef Markič, šk. 393) Sčasoma je Buh prevzel vse misijonske postaje v prostranem povirju Misisipija, ki so po letu 1889 prišle pod pristojnost škofije v St. Cloudu, od Crow Winga do Red Laka, s cerkvami v Crow Wingu, Belle Prairie in Little Falls. Hkrati je prevzel misijonske postaje v indijanskih rezervatih ob jezerih Red Lake, Leech Lake, Cass Lake in Sandy Lake ter na območju White Earth. (DA/ALSt 1872; NŠAL, fond: Zapuščine duhovnikov, Jožef Markič, šk. 393)

V času delovanja v Belle Prairie je zgradil več cerkva na svojem misijonarskem območju, med drugimi tudi cerkvi v najstarejših slovenskih naselbinah v Minnesoti, v Brockwayu¹ in Albanyju² v okrožju Stearns (Stearns County), kamor so se prvi slovenski priseljenci na pobudo misijonarskega duhovnika Franca Pirca naselili v letih 1865 in 1866. Bili so z Gorij in Dovjega na Gorenjskem. Na začetku jih je nekajkrat obiskal Pirc, kasneje pa tudi drugi misijonarski duhovniki, med njimi tudi Buh. (Kodrič 1995, 11–12)

O Buhovih obiskih v omenjenih naselbinah pričajo dopisi, ki jih je misijonar pošiljal *Zgodnji danici*. Tako je januarja 1871 poročal, da so si Kranjci, ki živijo »Pri sv. Štefanu v gojzdu«, pravkar začeli zidati cerkev (1871a, 57), novembra istega leta pa o dograjeni cerkvi in njeni skorajšnji blagoslovitvi (1871b, 396). Julija 1872 je obema naselbinama posvetil daljši dopis. Pisal je:

»Imamo tukaj med Slovenci v kantonu Zvezdi (Stearns County) dve misijonarski seliši, ena se imenuje pri sv. Štefanu na Lomu; drugega pa imenujemo pri sv. Antonu Pad. v Kranju (ali okrajina Kranj, po angleško Township Krain), da nas spominja na domačijo.« (1872, 307)

Pismo je pomembno kot zgodovinski vir, saj je Buh v njem poimensko navajal slovenske prebivalce obeh naselbin skupaj z njihovimi izvornimi kraji na Gorenjskem. Za vsako naselbino je naštel nad dvajset hišnih gospodarjev, ki so se večinoma priselili iz vasi okrog Blejskega jezera. (Kodrič 2003)

Leta 1878 je Buh odšel v zahodno Minnesoto, kjer je septembra postal prvi stalni župnik cerkve sv. Jožefa v Perhamu. Upravljal je široko območje ob železnici »The Northern Pacific«, ki je segalo od Brainerda ob Misisipiju na vzhodu do Moorheada ob Red Riverju na zahodu. Leta 1886 je prevzel Little Falls z misijoni, kjer je ostal do odhoda v Tower, januarja 1889. Buh se je pri svojem delovanju med Indijanci od vsega začetka spopadal z različnimi neprijetnostmi in nevarnostmi, pa tudi z revščino med Indijanci. Indijanske učence je učil pisanja in branja ter jih poskušal »civilizirati« in pridobiti za krščansko vero. (Comissioner1868, 341)

5. Buh v Towru kot misijonar in organizator slovenske skupnosti

Leta 1888 je Buh postal prvi župnik cerkve sv. Martina v Towru, v rudarskem mestu na severu Minnesote, kjer so si zaposlitev poiskali številni slovenski, nemški in skan-

¹ Brockway leži nekaj manj kot 20 km severno od St. Clouda. Prvi priseljenci, večinoma gozdarji in farmarji, so se na tem območju naselili okrog leta 1855. Naselje je bilo ustanovljeno leta 1858 in se je imenovalo Winnebago, leta 1860 pa preimenovalo v Brockway. Kasneje so se novi priseljenci naseljevali vzhodno od Brockwaya. Maja 1914 je bilo organizirano novo naselje z imenom St. Stephen, ki je bilo priključeno Brockwayu. (Upham 1920, 523; 527)

² Albany leži okrog 30 km severozahodno od St. Clouda. Območje naselja je bilo poseljeno leta 1863 in organizirano kot naselje leta 1868. Istega leta se je začelo naselje širiti proti severu. Novi del naselja se je leta 1872 ločil od Albanyja. Poimenovali so ga Krain, po deželi Kranjski, ki je bila rojstna dežela misijonarja Pirca. Ta je bil najbolj zaslužen za priselitev slovenskih in nemških priseljencev na to območje. (Upham 1920, 522; 524)

dinavski priseljenci. Od tod je ustanovil misijonske postaje v Elyju (1888), Biwabiku, Virginiji in Hibbingu (1890), v krajih, v katerih so se kasneje v večjem številu naselili tudi slovenski priseljenci. Skupaj z misijonsko postajo v Two Harbors so kmalu postali samostojne župnije, ki so v skladu s tedanjo filozofijo Johna Irelanda, nadškofa v St. Paulu, o vključevanju priseljencev v ameriško družbo delovale kot teritorialne župnije. (O'Connell 1988, 22–66) Buh je med svojim pastoralnim delovanjem večkrat maševal tudi v štirih jezikih, ob prisotnosti Indijancev pa je spregovoril tudi v jeziku Očipvejcev (S. a.1958, 11).

V Towru se je Buh začel zavzemati tudi za družbeni in socialni napredek slovenskih priseljencev. Tako je prepričal Antona Murnika, da je začel izdajati najstarejši slovenski časnik, ki je izhajal v ZDA, *Amerikanski Slovenec*. Ker je Murnik menil, da bo časopis lažje izdajati v velikem mestu, se je iz Towra preselil v Chicago, kjer je 3. septembra 1891 izšla prva številka. V Chicagu je izšlo le deset števil, saj je bilo za člane uredništva izdajanje časopisa v slovenskem jeziku tako po strokovni kot finančni plati pretežka naloga. Zato je Buh od Murnika za 450 dolarjev kupil časopis, saj je bil prepričan, »da je bil dober katoliški list Slovencem v Ameriki potreben in bi doprinal obilo dobrega«. (Zaplotnik 1970, 75) Buh je kupil tiskarski stroj in ustanovil prvo slovensko tiskarno v ZDA. Pod novim lastnikom je enajsta številka izšla 4. marca 1892 v Towru. Od tedaj je bila glavna naloga tega katoliškega časopisa ohraniti krščansko vero med slovenskimi priseljenci. Tedaj je imel časopis več kot 200 naročnikov, pošiljali pa so ga na okrog 530 naslovov. Čeprav je Buh želel, da bi Anton Murnik ostal urednik tudi v času izhajanja v Towru, je ta zaradi bolezni ponudbo zavrnil. Buh je zato k sodelovanju povabil slovenske bogoslovce iz semenišča v St. Paulu, s svojimi prispevki pa so pomagali tudi slovenski duhovniki iz drugih naselbin po ZDA. Med temi so izstopali Frančišek S. Šušteršič, župnik pri sv. Jožefu v Jolietu v Illinoisu, John M. Solnce, župnik v pri sv. Matevžu v St. Paulu v Minnesoti, misijonar Frančišek Ksaver Bajc iz Washingtona, D. C., Ciril Zupan iz Puebla v Koloradu in Vitus Hribar iz Clevelanda v Ohio. (Friš 1991)

Amerikanski Slovenec je v Towru izhajal med letoma 1892 in 1899. Buh je imel pri urejanju časopisa precej težav. Največjo je predstavljala izguba, saj časnik, kljub vsem Buhovim prizadevanjem, v času izhajanja v Towru ni posloval pozitivno. Vzrok za to naj bi bila previsoka naročnina, ki je znašala 2 dolarja za naročnike v Ameriki in 3 dolarje za naročnike v Evropi. Od leta 1894 dalje je bil časnik uradno glasilo Kranjske slovenske katoliške jednote, ki je imela v njem zakupljeno eno stran. To je sicer prinašalo redni dohodek, a je bilo še vedno premalo. V nekaj letih se je izkazalo, da Tower ni primeren za izdajanje slovenskega časnika, saj je bila slovenska skupnost v naselbini premajhna, da bi mu z naročninami zagotavljala preživetje. (1995, 358–364) Leta 1903 je živelo v Towru in okolici okrog 150 družin slovenskih priseljencev z okrog 1000 osebami (Trunk 1912, 501), leta 1892 pa je bilo slovenskih priseljencev zagotovo precej manj. Kljub slabemu finančnemu stanju je Buh z izdajanjem časopisa vztrajal vse do decembra 1899, ko ga je prodal Slovensko-ameriškemu tiskovnemu društvu v Jolietu v Illinoisu, pri katerem je imel odločilno besedo Frančišek S. Šušteršič (Friš 1995, 358–364).

Nekateri posamezniki med vzroki za prodajo *Amerikanskega Slovenca* navajajo tudi dejstvo, da so slovenski izseljenci po neslavnem propadu utopične naselbine

v Eden Valleyju (Rajska dolina) v bližini naselja Ukiah v okraju Mendocino v Kaliforniji izgubili zaupanje v monsinjorja Buha (Klemenčič 1999, 375–380; Cesar - Nedzbal 1990). Buhu so očitali, da je voditelju naselbine, Petru J. Jeramu, dovolil v *Amerikanskem Slovencu* objavo reklam za ustanovitev omenjene naselbine in da ni dovolj odločno nastopil niti po tem, ko je bil natančno poučen o Jeramovem brezglavem početju v Eden Valleyju (Molek 1931).

Poleg časopisa je Buh v svoji tiskarni založil in izdal tudi prvo slovensko knjigo, natisnjeno v Ameriki, *Slovensko-angleško slovnico* (Jeram 1895). Izdal je še molitvenik *Srce v Jezusu ali Vir milosti božje* (Buh 1897), *Ustavo Zjedinjenih držav v Ameriki* (Toman 1897), katekizem (Buh 1898a) in več letnikov *Koledarja Amerikanskega Slovenca*. Medtem ko je v *Slovenskem bi(j)ografskem leksikonu* zapisano, da naj bi izdal pet letnikov (Mlk. 1925, 64; Mulaček 2013), pa Zaplotnik (1970, 76) navaja, da naj bi izdal le tri letnike (Buh 1898b; 1899; 1900). Zaplotnikovo navedbo potrjuje tudi seznam slovenskega periodičnega tiska v ZDA v arhivu Immigration History Research Centra pri Univerzi v Minnesoti (2017), ki zbira vire o priseljenskih in begunskih skupnostih v Severni Ameriki ter z raziskavami prispeva k ohranjanju in razumevanju priseljenjskega ter begunskega življenja.

Buh je z objavami v *Amerikanskem Slovencu* poskrbel, da se je ideja Frančiška S. Šušteršiča in Matije Šavsca, tedaj semeniščnika v St. Paulu, o »slovenski jednoti« udejanjila v ustanovitvi Kranjsko slovenske katoliške jednote, najstarejše slovenske katoliške podporne organizacije v ZDA. Buh je bil član pripravljalnega odbora za ustanovno konvencijo, katero je tudi odprl z molitvijo 2. aprila 1894 v Jolietu v Illinoisu. (Božidar 1915, 2) Praktično ves tretji letnik *Amerikanskega Slovenca* je Buh posvetil agitaciji za ustanovitev jednote in njenemu delovanju (Friš, Kolar in Vovko 1996, 21–40). Buh je precej pripomogel, da so slovenski rudarji iz Towra in Elyja 15. avgusta 1889 v Soudanu ustanovili Društvo sv. Cirila in Metoda, najstarejše slovensko podporno društvo v Minnesoti (Zaplotnik 1970, 74).

6. Buhovo delovanje v Elyju

Leta 1901 je Buh postal župnik v Elyju, rudarskem mestu v okraju St. Louis, 34 km severovzhodno od Towra, katerega zgodovina predstavlja značilno zgodbo ameriškega gospodarskega vzpona. Hitro razvijajoče se naselje je bilo že leta 1891 povzdignjeno v mesto. V njem je tedaj živelo že okrog 1.000 prebivalcev. Zaradi odpiranja novih rudnikov je število prebivalcev hitro naraščalo. (Brunt 1921, 390; Somrock, 1976, 4: 8; AS 1996, šk. 25)

V Ely je prišel namesto dotedanjega župnika Andreja Smrekarja. Po navedbah v *Amerikanskem Slovencu* naj bi bil Buh prestavljen iz Towra v Ely, da »bi rešil cerkev, ki je bila tako zadolžena, da bi je neizkušen misijonar nikakor ne mogel rešiti. Tudi to breme je rad prevzel in v nekaterih letih je bil ves dolg poplačal.« (S. a. 1908, 1, 4) Eden od vzrokov njegove selitve v Ely pa predstavlja tudi dejstvo, da je v Elyju živelo tedaj veliko več slovenskih priseljencev kot v Towru. Po podatkih

popisa prebivalstva iz leta 1910 je v Elyju živelo 1459 oseb s slovenskim maternim jezikom. (U. S. Census Bureau 1910)

Tudi v času delovanja v Elyju se je Buh zavzemal za družbeni in socialni napredek slovenskih priseljencev. Tako je postal eden najdejavnejših članov Zveze slovenskih duhovnikov v Ameriki, ki je bila ustanovljena 28. oktobra 1902 v St. Paulu, ob posvetitvi škofa Jana Nepomuka Starihe. Namen zveze je bila skrb za slovenske priseljene, ustanavljati med njimi slovenske župnije in jim zagotoviti slovenskega duhovnika. Buh je bil tako navdušen za zvezo, da je sam poskrbel in plačal za njeno registracijo. Vendar pa delo zveze ni zaživelo, kot so to želeli njeni ustanovitelji, saj se v njeno delovanje niso vključili številni slovenski duhovniki. Nekateri duhovniki z vzhoda ZDA so se bali, da bi jih novi duhovniki iz domovine, ki bi jih pridobila zveza, sčasoma spodrinili iz njihovih župnij. Zaradi nesoglasij je delo zveze po letu 1906 začelo počasi zamirati. (Šavs 1923, 70; Friš 1995, 185–188) Da bi zvezo nekako ohranili, je Buh leta 1908 v Jolietu v Illinoisu, na sedežu KSKJ, praznoval petdeseto obletnico mašništva. Po poročanju *Amerikanskega Slovenca* so se slovesnosti udeležili tudi Jakob Trobec, škof v St. Cloudu v Minnesoti, Janez Nepomuk Stariha, škof v Leadu v Južni Dakoti, Alojz Plut, župnik v Shakopeeju v Minnesoti, indijanski misijonar Roman Homar, Ciril Zupan, župnik v Pueblu v Koloradu, in drugi. (S. a. 1908, 1; 4) Kot je zapisal Šavs (1923, 70) je bilo to praznovanje organizirano z namenom, da se znova okrepi delo zveze. Kljub vsemu pa zveza ni zaživela, tako kot tudi ne ponovni poskus obnove njenega delovanja leta 1914.

Slavje ob Buhovi petdesetletnici mašništva so 26. julija 1908 priredili tudi v Elyju. Krajevna društva so priredila veličastno parado, v cerkvi pa je mašo daroval Buh ob sodelovanju Matije Bilbana, duhovnika Worma iz St. Paula in elyjskega nadomestnega župnika Schiffrerja. (Peshell 1908, 2)

Ker je Buh v tem obdobju že precej bolehal, je leta 1917 dobil pomočnika, Franca Mihelčiča (1917, 2), ki je bil kasneje župnik v Elyju vse do leta 1968. Buh je v Elyju ostal do leta 1918, nato pa odšel v Duluth, saj je po smrti škofa McGolricka postal upravitelj škofije v Duluthu.

7. Delovanje v škofiji Duluth

Kmalu po ustanovitvi nove škofije v Duluthu, leta 1889, je duluthski škof James McGolrick Buha imenoval za kanclerja oziroma za generalnega vikarja. Škof se je očitno zavedal pomena znanja, izkušenj in organizatorskih sposobnosti, ki si jih je Buh pridobil med večletnim misijonarskim delovanjem po Minnesoti. (Diocese of Duluth 1919, 5) Buh je prejel monsinjorsko čast 27. decembra 1899, ko je bil župnik v Towru. Ker je bil prvi in do tedaj edini monsinjor v severni Minnesoti, je bila v Duluthu ob imenovanju velika slovesnost, o kateri je obširno poročal *Amerikanski Slovenec*. (S. a. 1900, 1) Buha so prebrali tudi pismo papeža Leona XIII. v latinškem in angleškem jeziku, v katerem je bilo med drugim zapisano:

»Zaradi vaše gorečnosti in trudapolnega delovanja med Indijanci, da se jim prižge luč svete vere, Vašega vzornega in krepostnega življenja ter Vašega

To Our Beloved Son Joseph Francis Buh Vicar General of the
Diocese of Duluth.

Leo XIII Pope.

Beloved Son,
Health and Apostolic Benediction.

On account of your zeal and wonderful labours among the
Indians in diffusing among them the light of Catholic
truth and attaching them by the sweetness of their
native language, as well by the good example you
have given to your fellow priests by integrity of life, by
uprightness, and by the exercise of every Christian virtue, as
by the able assistance rendered to the Bishop in the
government of the diocese, we deem you entirely worthy
of the dignity wherewith we honour you: Accordingly
and on this account we absolve and wish you to be
absolved from every excommunication and interdict
and from every ecclesiastical censure and sentence
whatsoever, in whatever form or from whatever cause
promulgated, if perchance you have incurred any, and
we make, constitute and declare you our Domestic
Prelate. And therefore Beloved Son we grant you the privilege
of lawfully vesting yourself in robes of violet colour and of wearing
the garment which is commonly called in the Roman Court
"Rocket". And furthermore that you may use and enjoy
every right, honor and privilege which others honour, with
a similar dignity use and enjoy; notwithstanding Apostolic
Constitutions and Decretions or anything else to the contrary
Given in Rome at St. Peter's under the Ring of the Fisherman,
the twenty-second day of May 1899. the 22nd year of Our
Pontificate

Aloisius Card. Macchi

Slika 1: Pismo papeža Leona XIII. Jožefu Francišku Buhu ob imenovanju za monsijnorja (DDA 1899)

skrbnega sodelovanja pri upravi škofije zdite se nam vredni časti, katero
Vam podelujemo.« (DDA 1899)

Monsinjur Buh je bil generalni vikar duluthske škofije, *examinator cleri*, član škofijskega sveta, član nadzorstva kleriškega fonda in računskega pregledništva. Posvetna oblast ga je 1895 odlikovala za pionirske zasluge s tem, da je del mesta Pierz, ki se je ločil od mesta in postal samostojno naselje, poimenovala Buh.

Buh je bil po smrti prvega duluthskega škofa McGolricka v januarju 1918 imenovan za škofijskega upravitelja, zato se je preselil iz Elyja v Duluth. To službo je opravljal do sredine novembra 1918, ko je v Duluth prispel novi škof McNicholas. (Diocese of Duluth 1918, 1) Škof McNicholas je septembra 1921 odprl Monsinjor Buhov misijonski zavod za izobrazbo misijonarjev in Buha imenoval za vodjo te ustanove. V njej je deloval do konca življenja. Po nekajdnevni bolezni je umrl 3. februarja 1923 v bolnišnici Sv. Marije v Duluthu v devetinosemdesetem letu starosti. (S. a.1923, 473–474)

8. Buhovi stiki z domovino in njegov odnos do izseljevanja

Čeprav je Buh že kmalu po prihodu v ZDA zaprosil za ameriško državljanstvo in ga 4. januarja 1870 tudi dobil (DDA 1870), je vse življenje obdržal stike s staro domovino.

Največ stikov z domovino je vzdrževal z objavami v časopisih, ki so izhajali na slovenskem etničnem ozemlju. Objavljal je zlasti v katoliškem cerkvenem časopisu *Zgodnja danica*, še posebej do leta 1896, ko jo je urejal njegov prijatelj Luka Jeran. Jeran, ki je bil tako kot Buh iz Poljanske doline, je kot podpornik misijonarjev slovenski javnosti predstavljal Buhova prizadevanja za misijonarsko delo med severnoameriškimi Indijanci. V zameno za to podporo je Buh veliko objavljal v *Zgodnji danici*. Na začetku so bili to prispevki, ki so se nanašali na misijonarsko delo med severnoameriškimi Indijanci, od druge polovice 70. let 19. stoletja pa tudi prispevki o življenju in uspehih slovenskih izseljencev v ZDA. Omeniti je treba, da so Buh in nekateri drugi misijonarji slovenskega rodu Jeranu pošiljali tudi nekatere ameriške časopise, v katerih so bili zapisi o njihovem delovanju ali o slovenskih izseljencih. Marsikaterega so v uredništvu *Zgodnje danice* prevedli in ga objavili. Med posredne stike z domovino je mogoče šteti tudi Buhova poročila, ki jih je v nemščini objavljala Leopoldinina družba na Dunaju. (Kolar 2015)

Buh je stike z domovino vzdrževal tudi z obiski: na Slovensko se je v času svojega bivanja v ZDA vrnil trikrat. Prvič se je za obisk domovine odločil leta 1870. Čeprav je v Ljubljano prispel 9. aprila, je že 11. aprila odpotoval v Rim in se s prijateljem Ignacijem Mrakom, škofom iz Marquettea, udeležil prvega vatikanskega koncila. Buh in Mrak sta se udeležila tretje javne seje v baziliki svetega Petra in papeškega velikonočnega blagoslova *urbi et orbi*. Nato se je Buh iz Rima prek Carigrada podal na obisk Svete dežele. Skozi Egipt in Rim se je 10. julija vrnil v Ljubljano. Že naslednji dan je obiskal Loški Potok, nato pa še Semič, Boštanj, Radeče, Lučine, Škofjo Loko in Kranj, kraje, s katerimi je bilo povezano njegovo življenje pred odhodom v ZDA. (Coleman in LaBud 1972, 80–82) Nato se je odpravil na Dunaj, v Linz, München in Biberach, kjer je skušal pridobiti čim več kandidatov za duhovniški poklic v ZDA (S. a. 1870, 268). V začetku septembra je Buh odpotoval iz Ljubljane in prek Liverpoola 2. oktobra prispel v New York. Z Buhom

BLANK PAPERS SENTINEL BOOK AND JOB PRINT.

STATE OF MINNESOTA.

COUNTY OF MORRISON, }
Seventh Judicial District, Morrison County, } ss.

I Joseph Buh do hereby, upon oath, declare that I first arrived in the United States, on or about the 12th day of May in the year A. D. 1864, and that I have, ever since that time, continued to reside in the United States, and that it is bona fide my intention to become **A CITIZEN OF THE UNITED STATES**, and to renounce forever all allegiance and fidelity which I in any wise owe to any foreign Prince Potentate, State or Sovereignty, and particularly all allegiance and fidelity which I owe to the Emperor of Austria of whom I have heretofore been a subject.

Subscribed and sworn to before me this }
4th day of February A. D. 1870 } Joseph Buh

S. P. Fuller Clerk of said Court.

STATE OF MINNESOTA,
DISTRICT COURT, }
Seventh Judicial District, Morrison County, } ss.

I Hereby Certify, That the foregoing is a true copy of the original declaration of Joseph Buh this day filed in my office.

In Testimony Whereof, I have hereunto set my hand and affixed the seal of the said Court, at Little Falls, in the County aforesaid, this 4th day of February A. D. 1870.

S. P. Fuller
Clerk of said Court.

Slika 2: Listina o državljanstvu ZDA, ki ga je Jožef Francišek pridobil 4. januarja 1870 (DDA 1870)

je v ZDA pripotovalo še sedem študentov, en Slovenec (Janez/John Pavlin) in šest Nemcev. V svojo župnijo v Belle Prairie se je vrnil 22. oktobra. (Coleman in LaBud 1972, 83)

Buh se je v domovino znova odpravil v začetku julija 1883, ko je bil župnik v Perhamu. 25. julija naj bi namreč v Šentvidu (nad Ljubljano) s prijatelji iz študentskih let praznoval 25-letnico posvetitve v duhovnika. Vendar je zaradi okvare la-

dijskega vijaka v Bremen prispel šele 30. julija, v Ljubljano pa 4. avgusta zvečer. (Buh 1883, 257–258) O tem obisku vemo le malo. Znano je, da je Buh 20. septembra odpotoval iz Ljubljane proti Tirolski. Po nekaterih podatkih naj bi se najprej odpravil v Leuven, kjer naj bi se pogovarjal z rektorjem in prorektorjem tamkajšnje katoliške univerze in nekaterimi redovnicami iz reda Hčera krščanske ljubezni – usmiljenk (Sisters of Charity). Pred vrnitvijo v ZDA pa je obiskal še Lurd. V ZDA se je Buh vrnil konec oktobra. Tudi tokrat je s seboj pripeljal 12 študentov: 7 Slovencev (Franc/Francis Bajec, Matija/Matthias Bilban, Janez/John Lampe, Janez/John Homar, Franc/Francis Košmerl, Janez/John Petac, Lovro/Lawrence Demšar) in 5 Nemcev. Vsi so nadaljevali študij v opatiji sv. Janeza (St. John's Abbey) v Collegevillu v Minnesoti in kasneje v tej zvezni državi tudi službovali. (Coleman in LaBud 1972,153)

Buh se je leta 1908, le dva dni po slovesnosti ob petdesetletnici posvetitve v duhovnika, še tretjič, tokrat zadnjič, odpravil v domovino. Iz Elyja je 28. julija 1908 odpotoval v Duluth, od tam pa v New York in spotoma obiskal še nekaj prijateljev. V času Buhove odsotnosti ga je v župniji sv. Antona nadomeščal Janez (Ivan) Evangelist Šifrer, ki je v Ely prispel 4. julija 1908. (Peshel in Klopčič 1908, 2)

Buh tudi tokrat ni imel sreče na potovanju, saj se je, podobno kot leta 1883, pokvaril ladijski vijak. Tako je v Le Havre prispel šele 14. avgusta, v Lurd pa 17. avgusta. V Lurdu je ostal do 20. avgusta, nato pa prek Marseilla in Milana 25. avgusta prispel v Ljubljano. Udeležil se je ljubljanske škofijske sinode in v začetku septembra obiskal več prijateljev v okolici Ljubljane. Med drugim je bil 20. septembra v Breznici, kjer je potekalo zaključno praznovanje Buhovega zlatomašništva, katerega so se udeležili tudi njegovi prijatelji iz študentskih let. Nato se je vrnil v rodne Lučine, od koder se je poslovil v začetku oktobra. Odpotoval je v Rim, kjer je ostal dva tedna, potem pa naprej v Neapelj, kjer se je 27. oktobra odpravil proti ZDA. Po prihodu v ZDA je nekaj časa ostal pri patru Kazimirju Zakrajšku, kaplanu pri sv. Nikolaju v Brooklynu v New Yorku in priseljenskem misijonarju na otoku Ellis Island. (Friš 1995, 157) Buh je nato krenil v Cleveland, kjer je skupaj s Frankom Keržetom, župnikom pri Sv. Lovrencu, praznoval božične praznike. Ob novoletnih praznikih je obiskal prijatelja Frančiška Šušteršiča, nato pa se odpravil proti Minnesoti. (Coleman in LaBud 1972, 210–213) V Ely se je vrnil 18. februarja 1909, kjer ga je ob prihodu pozdravila množica ljudi (Peshel 1909, 2).

Omeniti je treba, da si je Buh za delo v Minnesoti vse življenje prizadeval pridobiti čim več slovenskih in nemških duhovnikov; sprva za misijonarsko delo med severnoameriškimi Indijanci, kasneje pa tudi za delo med evropskimi priseljenci. Precej bolj neopredeljen pa je bil do priseljevanja Slovencev drugih poklicev. V svojih prispevkih v časopisih, ki so izhajali na slovenskem etničnem ozemlju, je pogosto pozitivno predstavljal življenje in dosežke slovenskih priseljencev v Minnesoti, nikoli pa bralcev ni neposredno nagovarjal k izseljevanju, niti jih od tega ni odvrčal. (Buh 1872, 307)

9. Zaključek

Poleg pionirskega, misijonarskega in duhovniškega delovanja je Buh veliko storil za prosveto slovenskih naseljencev. Pospeševal je medsebojno spoznavanje slovenskih naseljencev v začetni dobi slovenskega naseljevanja v ZDA in ustanavljanja podpornih društev. V tem smislu je pomembno tudi njegovo urejanje in izdajanje najstarejšega slovenskega časopisa, ki je izhajal v ZDA, *Amerikanskega Slovenca*.

Buh je bil poleg Pirca in Tomažina eden prvih katoliških misijonarjev v severni Minnesoti. Moral je v pravem pomenu orati ledino, graditi cerkve, župnišča ter severnoameriške Indijance učiti poleg krščanskega nauka tudi pravil evropskega družabnega življenja ter prilagajanja ameriškemu načinu življenja. 48 let je s svojim neumornim delovanjem veliko pripomogel k širitvi vere in urejanju socialnih razmer v severni Minnesoti, in to ne le med Indijanci, temveč tudi med tamkajšnjimi evropskimi priseljenci.

Seveda je Buh posegal tudi na nekatera druga področja, ki bi vsako zase prav tako zaslužilo posebno obravnavo. Znano je, da se je rad ukvarjal s slikarstvom. Med drugimi je naslikal Jezusa s trnovo krono na glavi, ogrnjeneega s škrlatnim plaščem (*Ecce homo!*) in žalostno Mater božjo (*Mater Dolorosa*). Podoba Matere božje je več let krasila towersko župnišče, pod sliko pa je bilo zapisano: »Pinxit Rev. Jos. F. Buh.« (Zaplotnik 1970, 71) Buh se je ukvarjal tudi s homeopatijo, katere se je naučil od Pirca, in zdravil Indijance, ki pravih zdravnikov niso imeli.

Kratici

B – Berichte der Leopoldinen Stiftung im Kaiserthume Österreich [Poročila Leopoldinine ustanove v Avstrijskem cesarstvu].

KSKJ – Kranjska slovenska katoliška jednota

Reference

Arhivski viri

AS 1996 – Arhiv Republike Slovenije, Ely, Minnesota, šk. 25, a. e. 23.

Commissioner of Indian Affairs. 1868. Annual Report of the Commissioner of Indian Affairs for the year 1868. Washington: Government Printing Office. <https://archive.org/stream/usindianaaffairs67usdorich#page/n3/mode/2up> (pridobljeno 5. 6. 2017).

DA/ALSt – Diözesanarchiv der Erzdiözese Wien, Abteilung Leopoldinen-Stiftung [Škofijski arhiv nadškofije na Dunaju, Oddelek za Leopoldinino ustanovo].

– **1866a**. B. XXXVI, heft 54–59: Bericht des P. Joseph Buh, Missionars in Winibigoshish Lake, vom 15. Juni 1866, an die Central-Direction der Leopoldinen-Stiftung.

– **1866b**. B. XXXVI, heft 61–63: Bericht des P. Joseph Buh, Missionars in Belle-Prairie, vom 29. Juni 1866, an die Central-Direction der Leopoldinen-Stiftung.

– **1872**. B. XLII, heft 75–77: Das Indianer Missionar Joseph Buh in Belle-Prairie an die Central-Direction der Leopoldinen-Stiftung.

DDA – Diocese of Duluth Archives [Arhiv škofije v Duluthu].

– **1899**. Fond: Mischellaneous File: Cables from Rome and Letters of Praise, Honoring Buh. Pismo papeža Leona XIII. »to our beloved son

Joseph Francis Buh Vicar General of the Diocese of Duluth«, Rim, 22. 5. 1899.

- 1870. Final Certificate of Naturalization, State of Minnesota, County of Morisson, Little Falls, 4. 1. 1870.

NŠAL – Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

- 1854–1872. Fond: Bogoslovno semenišče v Ljubljani, sign. 32, šk. 74: Katalog slušateljtev teologije 1854–1872; Klassifications-Katalog vom Jahre 1858 über die Hörer der Theologie im Winter Jahrgange an der theologischen Diöcesan-Lehranstalt zu Laibach.

- Fond: Zapuščine duhovnikov, Jožef Markič, šk. 393, mapa Amerika, America.

U. S. Census Bureau

- 1850–2000. Minnesota's Resident Population, 1850–2000. <http://www.census.gov/dmd/www/resapport/states/minnesota.pdf> (pridobljeno 5. 6. 2017).
- 1910. 13th Census 1910. Minnesota, vol. 68: St. Louis County, 1–268. Micro-Film Lab, Mach #101. <https://ia601406.us.archive.org/34/item/s/13thcensus1910p0722unit/13thcensus1910p0722unit.pdf> (pridobljeno 25. 7. 2016).

Druge reference

Ahern, Patrick H., ur. 1964. *Catholic Heritage in Minnesota, North Dakota and South Dakota: Diamond Jubilee Observance of the Province of Saint Paul and of the Suffragan Dioceses of Saint Cloud, Duluth, Winona, Sioux falls and Fargo*. St. Paul: Most Reverend Archbishop and Bishops of the Province of Saint Paul.

Božidar. 1915. Rt. Rev. Monsr. Josip Fr. Buh. *Glasilo KSK Jednote*, 13. januar. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-BRROWZCC> (pridobljeno 25. 4. 2017).

Brunt, Walter. 1921. *Duluth and St. Louis County, Minnesota: Their Story and People*. Chicago in New York: The American Historical Society.

Buh, Jožef. 1863. *Jezus v sercu: v podobah, kako se Jezus serca polasti, ga čisti in sabo zedinja: z mašnjimi in drugimi navadnimi molitvami*. Ljubljana: s. n.

---. 1871a. Iz Belle-Prairie v Ameriki, 11. pros. 1871. *Zgodnja danica*, 17. 2. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-VA0JVTCB> (pridobljeno 26. 4. 2017).

---. 1871b. Iz Belle-Prerije v Ameriki, 3. nov. *Zgodnja danica*, 8. 12. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-WJHASCN9> (pridobljeno 26. 4. 2017).

---. 1872. Iz Amerike, Belle-Prairie, 23. jul. 1872.

Zgodnja danica, 20. 9. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-N3APB4TV> (pridobljeno 26. 4. 2017).

---. 1883. Popotovanje iz Minnesota do Ljubljane. *Zgodnja danica*, 17. 8. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-BFGF5MNR> (pridobljeno 26. 4. 2017).

---. 1897. *Srce v Jezusu ali Vir milosti božje*. Tower: Tiskarna Amerikanskega Slovenca.

---. 1898a. *Mali katekizem za splošni poduk*. Tower: Tiskarna Amerikanskega Slovenca.

---. 1898b. *Koledar Amerikanskega Slovenca*. Tower: Amerikanski Slovenec.

---. 1899. *Koledar Amerikanskega Slovenca*. Tower: Amerikanski Slovenec.

---. 1900. *Koledar Amerikanskega Slovenca*. Tower: Amerikanski Slovenec.

Cesar - Nedzbala, Polonca. 1990. Rajska dolina. *Dve domovini/Two Homelands* 1:87–102.

Coleman, Bernarda, in Verona LaBud. 1972. *Masinaigans: The Little Book; A Biography of Monsignor Joseph F. Buh, Slovenian Missionary in America, 1864–1922*. St. Paul: North Central Publishing Co.

Diocese of Duluth. 1918. The Bishop of Duluth. *The Catholic Bulletin* 8, št. 47:1.

---. 1919. *The Catholic Bulletin* 9, št. 2:5.

Dolinar, Anton. 1992. Kratka zgodovina župnije sv. Vida v Lučinah. *Loški razgledi* 38, št. 1:232–234.

Friš, Darko. 1991. Zgodovina časnika Amerikanski Slovenec in »verske vsebine«, ki jih je obravnaval med leti 1881–1931. *Humanistika* 3, št. 2:405–414.

---. 1995. *Ameriški Slovenci in katoliška Cerkev 1871–1924*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba.

Friš, Darko, Bogdan Kolar in Andrej Vovko. 1996. *Prvih sto let Kranjske slovenske katoliške jednote: pregled zgodovine KSKJ 1894–1994*. Ljubljana: Izseljenško društvo Slovenija v svetu.

Furlan, William P. 1952. *In Charity Unfeigned: The Life of Father Francis Xavier Pierz*. St. Cloud: Diocese of St. Cloud.

Holmquist, June D., Joseph Stipanovich in Kenneth B. Moss. 1981. The South Slavs: Bulgarians, Croats, Montenegrins, Serbs, and Slovenes. V: *They Chose Minnesota: A Survey of the State's Ethnic Groups*, 387–388. Ur. June D. Holmquist. St. Paul: Minnesota Historical Society Press.

Immigrant History Research Center Archives. 2017. Slovene American Periodicals. University of Minnesota, Minneapolis, Immigrant History

- Research Center Archives. <https://www.lib.umn.edu/ihrca/periodicals/slovene> (pridobljeno 19. 8. 2017).
- J. B. [Buh, Jožef].** 1862. *Zvezdice, to je zveličavne resnice, ki nam pot popolnamasti proti nebesam kažejo: in pa druge mašne in scer navadne keršanske molitve.* Ljubljana: s. n.
- Jeram, Peter Josip.** 1895. *Slovensko-angleška slovnica.* Tower: Tiskarna Amerikanskega Slovenca.
- J. Pr. [Jože Prešeren].** 1987. Buh, Jožef Frančišek. *Enciklopedija Slovenije.* Zv. 1. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Klemenčič, Matjaž.** 2015. The Catholic Bulletin, glasilo nadškofije v St. Paulu v Minnesoti, o priseljevanju v ZDA in slovenskih izseljencih v obdobju 1911–1924. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 86, št. 1:106–128.
- . 2013. Slovenes and Slovene Americans, 1870–1940. V: *Immigrants in American History: Arrival, Adaptation, and Integration.* Zv. 2, 613–622. Ur. Elliott Robert Barkan. Santa Barbara, Denver, Oxford: ABC-CLIO.
- . 1999. *Jurij Trunk med Koroško in Združenimi državami Amerike ter zgodovina slovenskih naselbin v Leadvillu, Koloradu in San Franciscu, Kalifornija.* Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva družba.
- Kodrič, Majda.** 2003. Franc Pirc in nastanek prvih slovenskih naselbin v Združenih državah Amerike. *Dve domovini/Two Homelands* 18:53–62.
- . 1995. Zanimanje slovenskih misijonarjev v Severni Ameriki za izseljevanje rojakov, kot se odraža v dopisih v Zgodnji danici. *Dve domovini/Two Homelands* 6:11–12.
- Kolar, Bogdan.** 2015. Slovenian Members of Religious Orders and Communities in the United States as a Link between the Catholic Community in Slovenia and in the United States. *Studia Historica Slovenica* 15, št. 1:105–126.
- . 1998. *Na misijonskih brazdah Cerkev: oris zgodovine slovenskega misijonstva.* Celje: Mohorjeva družba.
- Lyndon, P. J.** 1914. *History of the Diocese of Duluth.* Duluth: Greer Printing Co.
- Markovič, Irena.** 2017. *Irenej Friderik Baraga – misijonar in škof med Otavci in Ocipvejci.* Celovec: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik; Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba.
- . 2016. Leopoldinina ustanova na Dunaju in njena podpora slovenskim misijonarjem v ZDA. *Bogoslovni vestnik* 76, št. 3–4:663–674.
- . 2015. Baraga's and Pirc's missionary letters as a source for knowledge of the United States of America and Indians in Slovenia. *Studia Historica Slovenica* 15, št. 1:127–148.
- McDonald, Grace.** 1929. Father Francis Pierz Missionary. *Minnesota History* 3, št. 2:107–125.
- Mitchel, William B.** 1914. *History of Stearns County, Minnesota.* Chicago: H. J. Cooper Jr. and Co.
- Mlk [Mulaček, Ivan] 1925.** Buh, Jožef Frančišek. V: *Slovenski biografski leksikon.* Zv. 1. Ur. Izidor Cankar. Ljubljana: Zadrudna gospodarska banka.
- Molek, Ivan.** 1931. Rajska dolina (Californija) V: *Ameriški družinski koledar 1931,* 32–42. Chicago: Adria Printing Company.
- Mulaček, Ivan.** 2013. Buh, Jožef Frančišek, monsignor (1833–1923). Slovenska biografija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi152846/#slovenski-biografski-leksikon> (pridobljeno 29. 4. 2017).
- Nace [Tomazin, Ignacij].** 1864. Ogleđi po Slovenskem in dopisi: iz Ljubljane. *Zgodnja danica,* 1. 7. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-AJ-K1ZA2T> (pridobljeno 15. 4. 2017).
- O'Connell, Marwin R.** 2009. *Pilgrims to the Northland: The Archdiocese of St. Paul, 1840–1962.* Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.
- . 1988. *John Ireland and the American Catholic Church.* St. Paul: Historical Society Press.
- Peshell, Joseph J.** 1908. Ely, Minn. *Amerikamki Slovenec,* 7. 8. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-AKUBJGHA> (pridobljeno 26. 4 2017).
- . 1909. Ely, Minn. *Amerikanski Slovenec,* 26. 2. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-MJN6LQVU> (pridobljeno 28. 4. 2017).
- . 1917. Ely, Minn. *Amerikanski Slovenec,* 20. 11. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-WJGB-TRLH> (pridobljeno 26. 4. 2017).
- Peshell, Joseph J., in Mihael Klopčič.** 1908. Ely, Minn. *Amerikanski Slovenec,* 17. 7. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-MTQZ-5JZW> (pridobljeno 28. 4. 2017).
- Pirc, Franc.** 1864. Iz Amerike: iz Krov-Vinga. *Zgodnja Danica,* 1. 12. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-MGINWIFM> (pridobljeno 25. 4. 2017).
- Plut, Alojzij.** 1864a. Iz Freiburga. *Zgodnja danica,* 20. 4. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-SOWYTY6U> (pridobljeno 15. 4. 2017).
- . 1864b. Ogleđi po Slovenskem in dopisi: na Dunaji. *Zgodnja danica,* 10. 5. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GLMXJ3FG> (pridobljeno 15. 4. 2017).

- S. n.** 1870. Gosp. misijonar Jožef Buh. *Zgodnja danica*, 19. 8. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TKOAHEC> (pridobljeno 29. 4. 2017).
- . 1900. Monsignor Buh. *Amerikanski Slovenec*, 5. 1. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TKJXGQMY> (pridobljeno 26. 4. 2017).
- . 1908. Mgr. J. F. Buh praznoval 50 letnico mašništva. *Amerikanski Slovenec*, 5. 6. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-ZOUUPXUW> (pridobljeno 26. 4. 2017).
- . 1923. Obituary: Right Reverend Monsignor Joseph Francis Buh, Pioneer Missionary. *The Indian Sentinel* 2, št. 10:473–474.
- . 1958. *A History of St. Anthony's Church*. 1958. Ely: St. Anthony's Parish.
- Somrock, John W.** 1976. *A History of Incredible Ely*. Ely: Brownell.
- Šavs, Matija.** 1923. Monsignor Fran Jožef Buh. V: *Ave Maria koledar 1923*, 60–72. Lemont: Slovenski frančiškani v Ameriki.
- Toman, Aleksander.** 1897. *Ustava Zedinjenih držav v Ameriki*. Tower: Tiskarna Amerikanskega Slovencea.
- Tomazin, Nace.** 1864. Ogladi po Slovenskem in dopisi: iz Ljubljane. *Zgodnja danica*, 20. 6. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-5YCXDBCT> (pridobljeno 15. 4. 2017).
- Trobec, Jakob.** 1864a. Dopis iz Amerike. *Zgodnja danica*, 10. 9. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-NZ7NTEPV> (pridobljeno 15. 4. 2017).
- . 1864b Iz Amerike. *Zgodnja Danica*, 10. 7. Dlib: Digitalna knjižnica Slovenije. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-Z4ZUWRBM> (pridobljeno 25. 4. 2017).
- Trunk, Jurij.** 1912. *Amerika in Amerikanci*. Celovec: samozaložba.
- Upham, Warren.** 1920. *Minnesota Geographic Names: The Origin and Historic Significance*. Collections of The Minnesota Historical Society 17. St. Paul: Minnesota Historical Society.
- Zaplotnik, John L.** 1970. Monsinor Franc Jožef Buh. V: *Ave Maria koledar 1970*, 49–77. Lemont: Slovenski frančiškani v Ameriki.